

Derleyenler

Julia L. Mickenberg-Philip Nel

ASİ ÇOCUKLARA ÖYKÜLER

Radikal Çocuk Edebiyatından Seçme Parçalar

İngilizceden çeviren

Devrim Evcı

"dipnot

İçindekiler

Evrim ve Devrim.....	7
<i>Caroline Nelson</i>	
Genç Okur İçin Bilim ve Tarih'ten Seçme Okuma Parçaları.....	11
<i>William Montgomery Brown</i>	
İnsan Irkları.....	19
<i>Alex Novikoff</i>	
Borneo Adasına Paraşütle Milis Kedi İndirdikleri Gün: Bir Ekoloji Draması.....	23
<i>Charlotte Pomerantz</i>	
Emma'nın Kırmızı Kurdeleleri.....	49
<i>Deb Preusch, Tom Barry ve Beth Wood</i>	
Sırtınızdaki Ceketin Öyküsü.....	67
<i>Clara Hollos</i>	
Grev Gözcülüğü ve Yamaçtan Kaymaca.....	87
<i>Myra Page (Dorothy Gary Markey)</i>	
Mary'nin Okulda Kalma Cezası Alışı ya da Bu Sendika Denen Şey de Neymiş?.....	95
<i>Amerikan Birleşik Dokuma İşçileri</i>	
Bay Onun: Her Yaştan Okur İçin Bir Çocuk Masalı.....	111
<i>A. Redfield (Syd Hoff)</i>	

Devekuşu Dave.....	121
<i>Jerome Schwartz (Jerome Lawrence)</i>	
'Doria Ramirez': <i>Küçük Eller, Büyük İşçiler:</i> <i>Chicano Göçmen İşçileri ile Ailelerinden Yedi Profil' den Bir Parça</i>	133
<i>Sandra Weiner</i>	
'Neden?'.....	139
<i>Herminia Zar Mühlen</i>	
Çay Fincanındaki Balina.....	155
<i>Lydia Gibson</i>	
Küçük Tavuk Brownsville'e Gidiyor.....	165
<i>Yehoshua Kaminski</i>	
X: Bir Harika Çocuk Öyküsü.....	175
<i>Lois Gould</i>	
Kendi Ayakları Üzerinde Durabilen Prens.....	199
<i>Jeanne Desy</i>	
İki Tatlı Kaçık Ay Işığında, Marangoz Avlusunda Oturmuş Konuşurken Yerleşimcilere Nasıl Kulak Misafiri Oldu.....	217
<i>Carl Sandburg</i>	
Henry'nin Arka Bahçesinde: İnsan Irkları.....	227
<i>Ruth Benedict ve Gene Weltfish</i>	

Evrim ve Devrim

Caroline Nelson

Bir Pazar günü sabah erkenden bir marangoz iki çocuğu Johnny ile Anna'yı da yanına alıp ormana gitmek üzere yola çıktı; kurumuş bir ağacı kesip eve yakacak odun getireceklerdi. Küçükler sanki o güne saklamışlar gibi babalarına sorular sormaya başladılar.

'Baba,' dedi Anna, 'çiçekler uyur mu?'

'Bence evet,' diye yanıtladı adam. 'Geceleri başlarını içeri çekip yapraklarını kapatarak uykuya dalarlar.'

'Peki, biz yanlarından geçerken niye uyanmıyorlar?' diye soruyla karşılık verdi ufaklık.

'Uyanmıyorlar,' dedi marangoz, 'çünkü işitmek için kulakları ve görececek gözleri yok. Olsaydı, köklerini topraktan çıkardıkları gibi kaçarlardı.'

'Hah, ha, çok komik,' diye güldü Johnny. 'Doęrusu, insandan kaçan çiçekleri görmeyi çok isterdim.'

'Ama o zaman bitki olmaktan çıkıp hayvan olurlardı,' dedi babaları. 'Bütün hayvanlar bitkisel yaşamın bağrından ortaya çıkmıştır. Anlayacağınız, bir süre sonra toprağa bağlı olmaktan sıkılmışlar.'

O sırada yol kenarında boy atmış bir çaldığın yanından geçiyorlardı. Birden çalılıkta bir harekedenme oldu ve kanat çırpma sesleri duyuldu. Marangozla çocukları durup çalılığa baktılar. İçinde iki minik yavrunun olduğu bir kuş yuvası gördüler; anne kuş ile baba kuş yuvanın çevresinde huzursuzluk içinde sıçrayıp duruyordu. Yavrular tüy çıkarmadıklarından derileri henüz kıpkırmızı ortadaydı. Yavruların başlan taşıyamayacakları kadar büyük görün-

* *Nature Talks on Economics*'den (1912) alınmıştır.

dü çocuklara. Yuvada küçük bir yumurta daha vardı; marangozla çocukları öylece bakarken, yumurta hareketlenip çatırdamaya başladı ve az sonra kabuk kırılıp içinden yeni bir yavru çıktı. Johnny ile Anna bir çığlık koyuverdiler; çok heyecanlanmışlardı. Çocuklar babalarının uyarısıyla ses çıkarmamaya çalışırken, anne kuş ile baba kuş da dünyaya gelen yeni yavrunun sevinciyle ötüşüyorlardı. Sonra birden hızlı hızlı ve korkuyla ötüştüler, çünkü yavru-lardan biri yuvadan düşmüştü. Baba kuş, üzerine düşüp bir ayağıyla asdı kaldığı daldan yavruyu alıp tekrar yuvaya taşıdı.

'Bu kuş yumurta içinde nasıl büyümüş, baba?' diye aynı anda sordu çocuklar. 'Bakın şimdi,' diye anlatmaya başladı adam. 'Yumurta, çekirdeğinde hayat barındıran bir besin deposudur. Hayatın ne olduğunu bilmiyoruz. Tek bildiğimiz, hayatın hep hareket ve değişme halinde olduğudur. Sorunuza dönersek, yumurtanın sarısı küçük bölümlerden oluşur, ama bunlar o kadar küçüktür ki çıplak gözle göremeyiz. Kuşun bedeninin farklı kısım ve organ-ları işte bu küçük bölümlerdeki hazır malzemenin zaman içinde gelişmesiyle oluşur; tıpkı yaşadığımız şehirlerin ağaç, tuğla ve birçok farklı malzeme kul-lanılarak inşa edilmesi gibi, anlıyorsunuz değil mi?'

'Hı, hı!' diye karşılık verdi çocuklar; ikisi de babalarını can kulağıyla dinli-yordu.

'Belki el ele verip o yumurtayı inşa eden marangoz, tesisatçı, duvarcı ve işinin ustası bir sürü başka peri vardır, kim bilir? Ama bu işi yapanlar, her kimse artık, bunu enerji açığa çıkımsın diye yaparlar. Ve enerji ancak besinle sağlanabi-lir. Yumurtanın içindeki besin bittiğinde perilerin, yani yapı işçilerinin başka bir şekilde besin bulması gerekir. Ama bu işçilerin hiç patronu yoktur. Kuşu işbirliği içinde inşa etmiş ve sonunda kendileri o kuş haline gelmişlerdir. Kuşu oluşturan her bir parça neye ihtiyaç duyarsa, bütün de aynı şeye ihtiyaç duyar. Bütünün parçalarını yöneten ise beyinde yer alan kafadır. O canlı or-ganizmanın, yani kuşun her bir parçası eylem çağrısında bulunur ve nihayet kabuğun içinde yumurta halinde yaşamaya karşı bir isyan gerçekleşir. Çünkü eskisi gibi yaşamaya devam etmek artık açlık ve ölüm anlamına gelmektedir.

Sonunda "Yıkılsın duvarlar!" diye bir çığlık duyulur. Kuş, hayatında hiç denemediği bir şey yapar ve başını kaldırıp duvara bir darbe indirir. Sonrasında da buna devam eder.'

'O zaman kabuktan çıkar, değil mi?' diye kıkırdadı Johnny.

'Evet,' dedi adam, 'tıpkı bu yavrunun yaptığı gibi. Çünkü artık sessiz kalamaz ve şöyle demeyi akıl eder: "Artık yararı yok. Hep bu yumurtanın içinde yaşadım ve yeni bir şey yapmazsam burada kalıp ölmeye mahkûmum." İşte hayat dediğimiz şey böyle küçücük bir zerreden ortaya çıkar ve bu yolda gösterilen büyük çabalarla öyle bir değişim geçirir ki artık yeni bir yaşam biçimi bulmak zorunda kalır. O büyük çabalar evrim anlamına gelir. "Yıkılsın duvarlar!" çığlığı ise devrim haykırışıdır. İnsan hayatında yaşanan işte tam da budur. Hayat, yoluna çıkan bin türlü duvarı yıkıp galip gelir. İşçiler dünyanın en büyük yapı ustalarıdır. Gece gündüz demeden çalışırlar. Çalışıp demiryolu, gemi, telgraf, telefon, fabrika ve her türden makine inşa eder ve yeraltının en derinlerine inip bütün bu işlerin yürümesini sağlayacak kömür gibi enerji kaynaklarını yeryüzüne çıkarırlar; dünyadaki olağanüstü düzenli yaşam işçi sınıfının bu çabaları sayesinde kurulmuştur. Ne var ki, işçi sınıfı kapitalizmin onu hapsedtiği bir kabuk, bir hücre içinde yaşamak zorundadır. Ürettiği, inşa ettiği ne varsa, en önemli özellikleri aylıklık olan birkaç zengin bunları kendi özel mülkiyetleri sayıp ellerinden alır. Geçen her günle birlikte işçilerin eline daha az yiyecek geçer. İşsiz kalan halk yığınları böylece gündendüne çoğalır ve dünyanın her yerinden biz işçiler adına yapacak bir devrimin haykırışları yükselmeye başlar: Kapitalizm duvarını yıkalım! Budur işte bizim haykırışımız. Kuş nasıl yumurtanın kabuğunu kırıp dışarı çıkıyorsa, bizim de aç kalıp ölmek için kapitalizm duvarını yıkıp daha çok üretim yapmamız gerekir.'

'Kapitalizm nedir, baba?' diye sordu Johnny, meraklı gözlerini adama dikerek.

'Kapitalizm, bir durumdur; bu durum içinde de işçilerin ürettiklerini düzenli olarak çalma üzerine kurulu bir sistem vardır. İşçiler, diyelim ki yüz dolar

değerinde eşya üretiyorlar, yaptıkları işin karşılığı olarak bunun yirmi dolarını alabilirler. Seksen dolar ise hiçbir iş yapmayan patronların cebine girer. Aa, hiç fark etmedim, çoktan gelmişiz. İşte, kuru ağaç bu. Bakalım bu koca ağaç kaç doğum günü yaşamış ve kendini nasıl inşa etmiş, kestiğimizde görürüz artık.'/*'

Caroline Nelson (1868-1952): Danimarka doğumlu Amerikalı yazar. Dünya Sanayi İşçileri (1905-1950) örgütünün batı kıyısı örgütlenme sorumlusuydu. Kadınların sosyalist hareket ve genel anlamda toplum içinde rolünü tartışan ve doğum kontrolünün gerekliliğini savunan yazılar yazdı. Buraya aldığımız öyküsü, çocukların doğadan kaynaklı örneklerle yaşamı daha kolay öğrenebileceğini gösteren bir metindir.

Genç Okur İçin
Bilim veTarih'ten (1932)
Seçme Okuma Parçaları

William Montgomery Brown

I. BİLİM NE YAPAR?

Bilimin tartışılmaz değeri doğayı inceleyip yorumlamak yoluyla hakikati gözler önüne sermesinden ileri gelir. Hakikate dair dünyaya hiçbir şey vermemiş hayal ürünü tanrılara tapınarak vaktimizi boşa harcamaktan ancak bilim sayesinde kurtuluruz ve ancak bilimin yardımıyla her türden eşyayı her zamankinden daha bol, hızlı ve ucuza üretebiliriz. Hatırlatmama gerek bile yok belki ama bir yüzyıl ya da daha da kısa bir süre önce işçilerin hangi koşullarda yaşadığını tahmin etmek çok kolaydır. İşçi sınıfının yaşamını büyük oranda aydınlık kılan bilimin ta kendisidir.

Büyük acdara ve yoksulluğa tanıklık ettiğimizde, insanların çalıştıkları işleri kaybetme olasığından dolayı derin endişelere kapıldığını gördüğümüzde, zulmün ve bencilliğın can yakıcı örneklerini şaşkınlıkla izlediğimizde, dünyanın daha iyi bir yer olduğu yolundaki sözlere inanmakta hepimiz güçlük çekeriz. Ama hiç kuşkusuz, dünyanın işçiler için artık çok daha iyi bir yer olduğunu söyleyebiliriz. Bir yüzyd önce haftanın altı günü, günde on dört, on beş, on altı saat çalışmak zorunda kaldıklarını ve şimdikinden çok daha az bir ücret aldıklarını söylediğimi hatırlarsınız. O zamanlarda, işçilerin çalışma günleri işe gitmek ya da Pazar günleri şehirden uzaklaşmak için binebilecekleri trenler, tramvaylar ya da otomobiller yoktu. Yollar asfalt değüdi, lambalarla aydınlatılmıyordu ve bakımsızdı, insanlar şimdikinden üç kat fazla has-

talıkla boğuşuyordu; ne eğlenmek için gidebilecekleri tiyatrolar, ne de gezip dolaşabilecekleri parklar vardı; okul ya da kütüphane deseniz, böylesi yerleri ancak rüyalarında görebilirlerdi.

Elbette, nüfusun hâlâ az ve halkın büyük kısmının çiftçi olduğu Amerika'da, büyük şehirlerin dışındaki yerlerde durum o kadar da kötü değildi. Ama on dokuzuncu yüzyılın başında Birleşik Devletler'de yalnızca dört milyon insan vardı, bu nedenle dikkatimizi aynı dönemde Avrupa'da yaşayan yüz milyon kişiye çevirmemiz gerekir. Avrupa'da düzenli bir iş sahibi olan işçiler bugün bile hak ettiklerinin çok azını alıyorlar, ama aldıkları ücretin eskinin üç ya da dört katı olduğunu belirtelim. Ayrıca, eskiden çalıştıklarının yarısı kadar bir süre çalışıyorlar, işyerlerine tren, tramvay ve otomobil kullanarak gidebiliyor, ücretsiz eğitim alabiliyor ve halk kütüphanelerinden yararlanabiliyorlar; mutfaklarına çok daha fazla çeşit yiyecek girebildiği gibi, eğlenme olanağı bile bulabiliyorlar. Artık elli, altmış yaşına kadar yaşama şansları eskisine göre iki kat artmış durumda.

Bütün bunlar nasıl oldu, diye soracak olursak, söz konusu ilerlemelerde en büyük payın bilime ait olduğunu görebiliriz. Avrupalı çocuklar ve Amerika'daki birçok çocuk bir yüzyıl önce ne şeker yüzü görüyordu, ne de reçel benzeri konserve yiyecekler bulabiliyordu. Bilim pancar kökünden nasıl şeker üretilebileceğini ortaya koydu ve artık herkes dilediğince şeker tüketebiliyor. Önceden ipek çorap alabilmek ancak zengin ailelerden gelen genç kızlarla kadınların harcıydı, ama artık bilim sayesinde bu tür eşyanın gerçeğine çok benzer taklidi yapılabiliyor. Şunları bir düşünün: binlerce kilometre uzaklardan farklı sebze ve meyvelerin taşınabilmesini ve taze tutulabilmesini sağlayan soğuk hava depoları; besin değeri açısından tazesinden geri kalmayan konserve yiyecekler; kışın ısınmamızı sağlayan merkezi ısıtma sistemleri; gemilerle trenler, sinemalar, ışıklı caddeler, posta ve telgraf hizmetleri; günlük gazeteler ve halk kütüphaneleri; beş ya da on sent verip alabileceğiniz yüzlerce şey, örneğin, oğlan çocukları için mekanik oyuncaklar, kızlar için bebekler ve daha neler neler. Geçmişte olmayıp dünyada şu an bilim saye-

sinde sahip olduğumuz her şeyi saymaya kalksam, herhalde bu kitabın bütün bir bölümünü doldurabilirim.

İşte bilimin yaptığı budur, ama onun bir başka işlevi de daha çok servet üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Servet yalnızca para değil, paranın satın alabileceği her tür eşya ve hizmet demektir. Bugün Amerika ve İngiltere gibi birçok ülkede yüzyıl öncekiyle aynı miktarda emekle dört-beş kat daha fazla servet üretebiliyoruz; ev, yiyecek, giysi, aklınıza ne gelirse. Bu durumda şunu rahatlıkla söylemek mümkündür: Bir yüzyıl sonra günümüzde olduğundan dört-beş kat daha fazla üretim yapıldığına tanık olacağız.

II. SERVET NASIL PAYLAŞILIR?

Ama şöyle dediğinizi duyar gibiyim: Büyük kısmı zenginlere gidiyor ya da savaşlarda heba oluyorsa, ürettiğimiz bütün bu servet, yani yetiştirdiğimiz ve imal ettiğimiz şeyler neye yarar ki? Önceden de belirttiğim gibi, biz bilimin yanında başka bir şey daha istiyoruz. Bu israfı dur demek ve servetin hakça paylaşıldığını görmek istiyoruz.

Kimileri yoksulluğa ve savaşa bir son vermediği gerekçesiyle çıkıp bilimi suçluyor; bu pek adil değil, çünkü mantıklı değil. Bilimden bu meseleleri halletmesini hiç istememiş değiliz, ama bilim insanları bunu yapmaya çalıştıkları vakit, çoğu üst sınıflardan bir sürü insan onlara burunlarını bilmedikleri işlere sokmamalarını söylemekte. Bizden önce yaşamış olanlar ve günümüzde de birçok insan büyük bir yanlıgı içine düşüp bu işin siyasetçilere bırakılması gerektiğini söylüyorlar; tıpkı adalet savunusunu kiliselere bırakalım, dedikleri gibi; olacak iş midir bu? Şurası bir gerçek ki, giysi üretiminden ya da şöyle mükellef bir akşam yemeği hazırlamaktan ne kadar anlıyorlarsa bilimden de o kadar anlayan siyasetçiler, bilimin ortaya koyduğu iyi şeylerin çoğunu çarçur edip dünyanın altını üstüne getirmeyi çok iyi biliyorlar.